

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงพยาบาลชุมชนเป็นสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิที่ตั้งอยู่ในชุมชน มุ่งให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ภายในขอบเขตอำเภอ โดยมีพยาบาลเป็นบุคลากรกลุ่มใหญ่สุด ร้อยละ 61.7 ในการให้บริการ ซึ่งพยาบาลมักเป็นคนในท้องถิ่นนั้น ไม่ค่อยมีการโยกย้าย (อำพล จินดาวัฒนะ และคณะ, 2542) และสาเหตุการเจ็บป่วยในปัจจุบัน มักเป็นการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ถึง ร้อยละ 75 ซึ่งพยาบาลสามารถให้การดูแลได้

สถานการณ์การจัดบริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนเขตจังหวัดพัทลุง พบว่า มีการจัดบริการเป็น 2 รูปแบบ โดยแต่เดิมมีการจัดบริการตามแนวคิดของกระทรวงสาธารณสุข ที่เน้นการให้บริการแบบผสมผสาน การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ (กองสาธารณสุขภูมิภาค, 2539) โดยไม่ได้มีการกล่าวแยกอย่างชัดเจนถึงลักษณะ บริการที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิ แต่มุ่งเน้นการกระทำงานตามชุดของกิจกรรมให้ได้ตามที่ กระทรวงสาธารณสุขกำหนด (สุพัตรา ศรีวิเศษชากร, 2542) และตามแนวคิดดังกล่าว พยาบาลถูก กำหนดให้มีการปฏิบัติบทบาทตามลักษณะงานที่มีอยู่ 4 ด้านเช่นกัน โดยไม่ได้กำหนดบทบาทที่ ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานำร่องกับพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลชุมชนเขตจังหวัด พัทลุงของผู้วิจัย ที่พบว่า พยาบาลไม่ทราบว่าตนเองมีบทบาทอะไร แต่ทราบว่าต้องปฏิบัติงาน และ กิจกรรมอะไรบ้างตามการมอบหมายงานให้ปฏิบัติ

ต่อมาหลังมีการปฏิรูประบบบริการระดับปฐมภูมิใหม่ โดยใช้แนวคิดบริการ สาธารณสุขแบบบูรณาการ และการให้บริการที่ดี ซึ่งมีลักษณะเป็นบริการที่ผสมผสานในบริการทั้ง 4 ด้าน เป็นองค์รวม และมีความต่อเนื่อง เปลี่ยนจากบริการเชิงรับเป็นเชิงรุก เน้นให้บริการสู่ชุมชน มากขึ้น (เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย และสาวิตรี ลิ้มชัยอรุณเรือง, 2543) ทำให้ลักษณะการจัดบริการ ระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนมีความชัดเจนแยกจากบริการระดับทุติยภูมิมากขึ้น จังหวัด พัทลุงได้รับเอาแนวคิดการจัดบริการระดับปฐมภูมิลักษณะดังกล่าวมา มีการจัดอบรมให้ความรู้ และศึกษาในพื้นที่ปฏิรูป เพื่อเป็นการให้แนวคิดใหม่กับพยาบาล ซึ่งต้องการให้เป็นบุคลากรหลัก ในการให้บริการรวมทั้งเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน ให้พยาบาลซึ่งเคยปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ออกไปปฏิบัติงานในชุมชนมากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าว จากการศึกษา นำร่อง พบว่า ทำให้พยาบาล ส่วนหนึ่งเกิดความสับสน ไม่แน่ใจในบทบาทที่ปฏิบัติ ว่าต้องเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ทั้งตามแนวคิดของโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุขเอง ก็ไม่ได้กำหนดบทบาทให้กับ

ผู้ปฏิบัติ ว่าต้องปฏิบัติบทบาทอะไร อย่างไร เนื่องจากต้องการให้มีการปฏิบัติบทบาทที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ซึ่งอาจมีการปฏิบัติบทบาทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผลการศึกษานำร่อง ยังพบปัญหาในการปฏิบัติบทบาทซึ่งเกิดจากการที่ไม่ได้กำหนดบทบาทให้ชัดเจน คือ ความขัดแย้งในการปฏิบัติบทบาทโดยเฉพาะในบทบาทการรักษายาบาล

ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นพยาบาลปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลเขตจังหวัดพัทลุง มีความสนใจที่จะศึกษาว่า พยาบาลมีบทบาทอะไร เป็นอย่างไรในเชิงปฏิบัติในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน รวมทั้งในการปฏิบัติบทบาท พยาบาลมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และได้มีวิธีการแก้ไขปัญหายังไงตามประสบการณ์ของพยาบาล ซึ่งวิธีการวิจัยที่เหมาะสมในการศึกษารั้งนี้ คือ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ชนิดปรากฏการณ์วิทยา(phenomenological research design) เพื่อช่วยในการแปล และให้ความหมายเหตุการณ์ที่เป็นจริงตามประสบการณ์การรับรู้ของพยาบาลแต่ละบุคคล เพื่อนำข้อมูลความเป็นจริงที่ได้เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนด ปรับปรุง หรือพัฒนาการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อบรรยายและอธิบายประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน

คำถามหลักการวิจัย

ประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิของพยาบาลในโรงพยาบาลชุมชนเป็นอย่างไร

คำถามรองการวิจัย

1. การให้ความหมายการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนเป็นอย่างไร ตามประสบการณ์ของพยาบาล
2. การจัดบริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนเป็นอย่างไร ตามประสบการณ์ของพยาบาล
3. บทบาทที่พยาบาลปฏิบัติในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนมีอะไรบ้าง และเป็นอย่างไร ตามประสบการณ์ของพยาบาล

4. ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนมีอะไรบ้าง และมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร ตามประสบการณ์ของพยาบาล

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบแนวคิดบทบาท ซึ่งสรุปได้ว่า มี 3 ประการ คือ บทบาทที่ถูกกำหนด การรับรู้บทบาท และบทบาทที่ปฏิบัติจริงโดยบทบาทที่ถูกกำหนด ผู้วิจัยใช้แนวคิดบทบาทในเชิงวิชาชีพของพยาบาล และบทบาทซึ่งถูกกำหนดโดยแนวคิดการจัดบริการระดับปฐมภูมิ 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการจัดบริการระดับปฐมภูมิของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นการจัดบริการสาธารณสุขแบบผสมผสาน ทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ และแนวคิดการจัดบริการระดับปฐมภูมิของโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข ซึ่งนอกจากจะเน้นการผสมผสานในบริการทั้ง 4 ด้านแล้ว ยังเน้นการดูแลที่เป็นองค์รวม ต่อเนื่องด้วย ส่วนการรับรู้บทบาท และบทบาทที่ปฏิบัติจริง ใช้การค้นหาจากการให้ความหมาย และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาท ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้ปรัชญาและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ชนิดปรากฏการณ์วิทยา มาเป็นกรอบแนวคิดเชิงระเบียบวิธีวิจัย เนื่องจากเห็นว่า วิธีการวิจัยชนิดปรากฏการณ์วิทยา จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจถึงประสบการณ์การให้ความหมายการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนได้ดี รวมทั้งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติบทบาท และวิธีการแก้ไขปัญหามาตามประสบการณ์ของพยาบาลร่วมด้วย เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าผสมผสานในเรื่องดังกล่าวข้างต้นเข้าด้วยกัน จะช่วยให้แนวทางในการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนเป็นไปอย่างลึกซึ้ง และครอบคลุม

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบ และได้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนในเชิงปฏิบัติ ตามลักษณะการจัดบริการระดับปฐมภูมิที่เป็นอยู่ รวมทั้งได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน และวิธีการแก้ไขปัญหามาตามประสบการณ์ของพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติ สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนให้มีความชัดเจน และปรับปรุงพัฒนาในส่วนที่ขาดความเหมาะสม รวมทั้งใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดเตรียม

บุคลากรพยาบาลเพื่อการปฏิบัติบทบาทในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไขปัญหาคตามประสบการณ์ของพยาบาล สามารถใช้เป็นบทเรียนรวมทั้งนำมาปรับปรุง พัฒนาในส่วนที่ยังขาดความเหมาะสม

ขอบเขตการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาบทบาทของพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิ ในโรงพยาบาลชุมชนตามประสบการณ์ของพยาบาล โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพยาบาล วิชาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 17 คน ที่ปฏิบัติงานในกลุ่มงานการพยาบาล หน่วยส่งเสริม สุขภาพ และกลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัว ของโรงพยาบาลชุมชน ขนาด 90 เตียง 1 โรงพยาบาล และโรงพยาบาลชุมชน ขนาด 30 เตียง 2 โรงพยาบาล ในเขตจังหวัดพัทลุง เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2544

นิยามศัพท์

ประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิ หมายถึง ประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาล ชุมชน ของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงาน การพยาบาล หน่วยส่งเสริมสุขภาพ และกลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัว ในโรงพยาบาลชุมชนพื้นที่ ศึกษา

การจัดบริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน หมายถึง 1) การจัดบริการการดูแล ระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนตามแนวคิดเดิมของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเน้นการจัดบริการ ที่ผสมผสานในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ และ 2) การจัดบริการการดูแลระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนตามแนวคิดใหม่ของโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข ซึ่งมีการจัดบริการผสมผสานในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ กระบวนการในการให้บริการมีลักษณะเป็นค่าน้ำ มีการดูแลสุขภาพที่ต่อเนื่อง เป็นองค์รวม และเน้นบริการเชิงรุก

การได้รับการอบรม หมายถึง การได้รับการอบรมเกี่ยวกับการให้บริการระดับปฐมภูมิ ตามแนวคิดของโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข เพื่อเป็นการให้แนวคิดใหม่ที่จะนำไปสู่ การปฏิบัติ